

55924

Բ. ՍԵՅՐԱՆՅԱՆ

ՔԱՐԱՓԻ ԿԱԾԱՆԸ

8

ԳՐԱԼԵՏԱՐ՝ Ի
ԳՐԱԳԱՐԱՆ

5524

Պատմությունը ըստ յերկրների միացման

08

ՊՐՈԼԵՏԱՐԻ

ԳԵՂԱՌԿԵՍՏԱԿԱՆ ԶԱՆԱԲԱԿԱՆ
ՐԱՍՍԱՅԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

2688/11

ԲԵՆԻԿ ՍԵՅՐԱՆՅԱՆ

ՔԱՐԱՓԻ ԿԱԾԱՆԸ

ՀՐԾՅՈՐԱԿԱՌԹՅԱՆ «ԳՐԱԼՆՅՈՐ» ԾՐԹԵՐԹԻ
ՓԻՃԼԻՍ 1935

Գրաւ. խմբ. ԱՂ. ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ
Թողարկելի՛ Ս. ԴՈՎԼԱԹՅԱՆ

Տպ. շառչա Կրտսերացի-ի Ս. Ծ. Մյանիկյանի անվան

Գրատներ 2726. Գրապիսի 16037. Բանակ 2008

ՔԱՐԱՓԻ ԿԱԾԱՆԸ

Դեռ այժմ ել Մինամ ձորակում բլթող աղբյուրն
ալապի մանրիկ հատիկներ և հանում դեանի տակից,
և աղբյուրի շուրջը փարթամությամբ աճող ջրախո-
տի մեջ արծաթազոծ տերեւներով բարձրանում և դազ-
ձր: Աղբյուրի փոքրիկ յնակները զարնանը սերակա-
յում են ջրամամուռի կանաչ շերտով և այդ լճակնե-
րի մեջ գորտի մանրիկ շերտիուկներն են խայտում սև
կետերի պես:

Սովորությունն էր, թե՛ սրտի ցանկություն, վոր
Հեչանց Աթին կոլխողի տալարն իրիկնապահին ուր-
թր քերելու ժամանակ նստում էր Մինամ ձորակի գլխ-
ին՝ միշտ նույն տեղն ու հայացքը ձգում Ահլու ձո-
րի բերանը: Հեչանց Աթնին այնպես էր թվում, թե
Գիդոյն ել և նստել այդ նույն տեղը, յերբ հորթա-
բած էր սարում: Նստել և, նայել ձորին ու կլոր քա-
րեր և գլորել Մինամ ձորակով ցած:

Այնպես դեռ այժմ ել աղբյուրի ջուրը տեղ-տեղ
ծնվում և սևահողում, հողը ծածկվում և թափ կա-
նաչով, վորի մեջ դալար ցողուններ են բարձրանում
ձվի չափ կոկոններով: Հետո պատույնում են այդ կո-
կոններն ու արևածաղկի պես բացվում նորգիզը՝ բե-
վեջը բրոնզի կտոր, սային՝ վսակե թափիչ:

Ո՛վ զխառ Գիդոյն ինչքան և իջել ձորակով ցած՝
կորած հորթներին ման գալիս: Իջել, հասել և այն-
տեղ, ուր ձորակի թեք կողմերը ցանցվում են ձաշե-
նու գեանատարած ճյուղերով, դարաղաթի ու գերս-
ժաատու գանգուր թփուտներով, դառել և կորուստն իր
ու այդ թփուտների մեջ պառկած ծառի խոնավ կեղև-

վի վրայից սուճկ և քաղել՝ սաղափի կոճակներէ պծո
շարված:

Յերբ ծառակուտուտը կտցահարել և ծառը, մո-
շահավը թռել և Գիւղոյի վտանաձայնից, մոշահավը՝
դուլնը մաղութի պես սե, վզին սպիտակ պուտեր,
յերբ թռել և աղմուկով — Գիւղը ցնցվել և տեղից,
ձեռքի փափախն ընկել և ցած ու սուճկը խառնվել և
դեղնած խաշամի հետ:

Միշտ այսպես մտածում եր Հեչանց Աթին և դա-
բաղաթի զույգ հատիկների պես արցունքի կաթիլներ
եյին ծորում նրա կապտավուն աչքերից: Հետո ըարձ-
բացնում եր գլուխն ու նայում հանգչող վերջաւուր-
սին: Հորիզոնի սպիտակ ամպի կարմրադոծ յեզրը
վո՛րջան նման եր Գիւղոյի արյունոտված վզին: Իսկ
գորշ ամպերի հետ տեղ-տեղ խառնված կարմիրը, Հե-
չանց Աթինն այնպես եր թվում, թե Գիւղոյի ցեխակո-
յու շտպիկի վրայի յերդ-լերդ մակաղած արյունն և:

— Դոստուժյունով դնացել են, դուշմանութուն
արել, — միշտ կրկնում եր նա, հետո անշարժ բիբերն
աննկատ լայնանում եյին և անզուսպ զայրույթով
պատում ամբողջ մարմինը:

✱ ✱ ✱

Են տարի դարունն աննկատ յեկալ, բոխենու դա-
լլար ճյուղի վրա աննկատ պատուեց կոկոնն ու կանաչ
չրջազգեսափ պես բացվեց սաղարթը: Կեռասենին մի
գիշերովա մեջ սպիտակաթերթ ծաղիկներ հաղալ, ցո-
ղակոյու աչքերով նայեց շուրջը: Լեռների ստորտանն-
բում ձնհայից սրբնթաց առլակներ հորդեցին, գետն
իր ընթացքով չափ առաջ առչ ձիու հանգով ու մար-
մանդ հով բերեց հետո՛ւ լեռներից: Չափարների տակ
մաղակայեց յեղինջը, կալերում բարձրացալ ավլուկը,
ափսեածն տերևներով կանաչեց փրփրերթը:

Իսկ Հեչանց Աթին ու քաչալ Գիւղն են տարի ին-
չի մասին ել գրույցի բռնվեցին, խոսակցության նյու-
թը պատվեց ու կանգ առալ նոր հիմնադրվող կոյսո-
յի վրա:

— Տասն տեր մարդ ես, Աթի, — միշտ աշխատեց հա-
մոզել Գիգուլը, — դու գտող կուլակ Արեւիչ հետ ես,
մեկնե՛մ: ... Ախր նրա բանը պրծած ա ե՛ր... Դու եմ
փխփխքեմ ես, նա եմ բանջարը, հասկացա՛ր... տեց
ու մասնացույց արեց շափարի տակը:

— Դու մակ, ես, հլա մի ապրի...
— Ապրած գոչ՝ խո մեռնում չեմ... Հրես մաշի-

նեքն ել գոր եկան, պրծա՛մ...
— Ի, քաշալ մեռած գլտլլա՞...
— Չե՛ր, Հեշանց Աթի, դու Արեւիչ դուռնի տակին

պար արի...
Աթին փխրախորիկու դեղքում, ոճից խայթվածի

պես դատիում եր տեղից, մի պահ անխոս ճղճղաց-
նում աչքերը: Ճակատին ցուցամտի հաստութեամբ
մի յերակ եր ուռչում՝ կարծես ճիպտաի հարվածից,
ու դողում եր ներքեի շուրթը: Իսկ խոտակցութեան
ժամանակ նրա ամբողջ մարմինը շարժութեան մեջ
եւ լինում: Իմացինին թփում եր, թե նրա ձեռքերն ել
են խոսում, փոքրերն ել, քիթն ել, քերանն ել...
Իսկ դիտախորը՝ նա այնքան վարպետութեան եր ձեռք
բերել այդ շարժումների մեջ, փոր հաճախ մինչև
խոսելը մարմնի սրագլ շարժ ու ձեւերով գլխացինին
հասկացնում եր ստելիքը: Նա նույնիսկ սեփական կի-
սառուսախառը նախադասութուններ ուներ: Չկայ-
նանալու դեղքում հարկ եր համարում մի յերկու
ճյուղների մտխորկի՞ ուղղել հակառակորդի հասցեյին,
կամ զուրախով եշակն անվանել նրան: Իսկ յերբ այդ
եւ չիւ հանգստացնում նրա բորբոքված ջղերը, ա-
պա նա ջրոտած ջրադացի պես իջնցնում եր խոտակ-
ցութեան տոնը և հարդեփոր շեշտով կրկնում.

— Չե՛ր բալամ... Գնա դլուխդ ծակիլ տու, ծափ-
բով խելք անա... Թե չե, վա՛յ քու քուլլաթին...
Բայց այսու հանգերձ Գիգուլի փխրախորանքն այն-

*) Թուրքերեն — աչի պակիր:

քան ուժեղ եր, վոր Աթին հարմար պատասխան չը-
դամելով թիւս ու հեռացաւ նրանից:

Հեշանց Աթնի ու քաջալ Գիլգոլի այս վեճը պա-
տահական չեր: Ծիշա ե, նրանք մանկութիւնից մտե-
րիմ ընկերներ են յեղել, շնորհմէքի դրկիցներ, բայց
տարիներ առաջ, ինչ վոր խտտի պատմութիւնից
ծնունդ եր առել այդ վեճն ու ամարի անթեղի շեւ
ճլում եր Աթնի սրտում: Այդ պատճառով ել նրանք
չորաթիւր մեկ անդամ կուխում, խղում ելին հարեանա-
կան բայր կատերը, հետս հաշտում ու նորից դուր-
ցի ելին ընդմեջ Աթնի տան հարթ կատրին:

Մի ժամանակ Աթնի խտտի շատարներ հարովիւում
եր դուրի հարսանիքներում, խնձույթներում և իր ու-
ղինակելի պատճոհներն ուներ: Աթին լով դիտեր,
վոր քաջալ Գիլգոլն առանձին անդամորումով և պատ-
մում այդ ամենը: Մեկ անդամ նույնիսկ իր ներկա-
յութեամբ պատմեց:

— Գու հալա դեռ քաջալ դլիիդ դեղ տրւ՛...
Չայրացաւ Աթին ու մաքի մեջ հայհոյելով հեռացաւ:
Իսկ հեռեւայ սրբ յերբ լսեց, վոր Գիլգոլն միակ դուր
հորթատել և, առանձին թախկանութիւնն զգաց:

Այդ դեպքի տարին Հեշանց Աթին իր խտհարք-
ները հնձելուց, խտտը դամահանդ անգամիսիսիւսց հե-
տո, սոխորութեան համաճայն դերանդին ուսն տտով,
չըջեց հանդի ծայրամասերը, անտառի մեջ թաղմով
բացատները. զերանք արավ ու տան տաղ մի վորք-
րիկ դեղ կանդներնց մտնտելու համար: Գարնանա-
մուտին քաջալ Գիլգոլն ու մյուս հարեանները վորոշն-
ցին այդ խտտը դնել, սակայն յերկար սակարկելուց
հետս հրաժարիեցին: Աթնի ցանկութեան հակառակ
դարունը շատ շուտ յեկավ ու նրա խտտը մնաց:

Աթին ամեն առաջատա բացում եր դուռն ու ծնա-
ջիկ սկացա՛ւ դեղն սր-սրի փորքանում եր նրա աչ-
քում: Վորջխարր ծնկ եր արդեն ու կամաց արտաի
յեր դուրս դալտ: Քաջալ Գիլգոլն իր յերկու վորջխա-

բրն ու կոյր քչում եր նրա կայի միջով ու զթի տակ
 ժպտալով, խեթ նայում խոտին: Մի որ ել հանդից
 դալիս մանիչակի գունդ կապեց Գիւղուն ու տուն բն-
 ըկելով դադանի ցցեց Աթնի գեղի լանջին: Յերեկոյան
 գեմ, յերբ մտ հարեանները դարձյալ գրուցում էին
 Աթնի տան գլխին, Գիւղուլը, իրր պատահմամբ, հա-
 յաջքը պեց գեղին ու դարձաւ խոտակիցներին.

— Տղերք, են ի՞նչ ա...

— Պահ... ժպտային բոլորը:

— Խոտը ծաղկել ա'... Մանիչակը դուրս ա ե-
 կել...

Եսպես ծիծաղեցին ու անցաւ, ինքը՝ Աթնն ել
 ժպտաց:

Եզ գիշեր մի կաատգած բուք բարձրացաւ,
 մինչև լույս բախահան ձյուն նստեց: Առաւօտը գլու-
 պացիներին շատերը դժոխարությաժբ բացեցին դռներն
 ու մարազի վերջին կանոնքը հալաքելով լցրին անա-
 սունների տղաչբ: Գիւղուն ել զթոցն ուտն առած, դի-
 մեց այս ու այն հարեանին, բայց գոչինչ չճարեց:
 Գաղցած կայր բառաչում եր դոժում, իսկ նոր ծնած
 գոչիարները մայում էին լացող յերեխաների նման:
 Վերջում հալաքեց գրկիցներին ու հանցաւորի քա-
 յերով շարժեց գեղի Աթնի կայր:

Աթնն մաքրում եր տան կտուրը: Յերբ նկատեց
 յեկվորներին, զթի տակ դուր ժպտաց ու ձևաքի
 թիւռ տմեն մի շարժման հետ ինքնազոհ կրկնեց.

— Հա՛, խոտը ծաղկել ա... Հա՛, մանիչակը
 դուրս ա եկել...

— Աթի, — ձայն տվեց Գիւղուլը, — մի գետը կադ-
 նի...

— Ինչա՛, խոտս ծախում չեմ, — պատասխանեց
 Աթնն ու դուրսը դարձյալ իջեցնելով, շարունակեց
 գործը:

Գլուպացիները հասկացան նրա միտքը, իբնձք

ճոտեցան Աթենին: Նախ աշխատեցին համողել, ին ի-
զուր և կատակից այլքան նեղացել, և ապա խնդրե-
ցին դնահատի խոտը:

— Տո մանեթ ա, ուզում եք առեք...

— Այ մարդ, երևիա չես արբ...

— Ախր մախր չիա... ետա...

Գյուղացիներն ստիպված ցրվեցին, իսկ ձյունը
դալիս, հա դալիս եր: Յեւ յեթե ձյան շերտը մաս-
նեմատն եր բարձրանում, Աթենի խոտի գինը՝ 5-10
սուբլով: Հարևաններից մեկը ստիպված քանդեց իր
մարագիլ դուռին ու սեացած դարձանը բաժան-բա-
ժան արեցին: Աթեն այդ գիշեր մեծ հաճույքով նա-
յեց մթնած յերկնքին, շարունակօղ ձայնը և մի բա-
ժակ սղի կուլ տարով, հանդիսս քնեց: Հետևյալ որը
նա իր խոտի տեղ մոխրի մի կույտ տեսավ: Մրթմըր-
թաց, իջոտեց, ազմուկ-աղաղակ բարձրացրեց, Հետո
Գիզուլից ու մյուս հարևաններից դանդախաօվեց, բայց
չկարողացավ հատտաւել ու դործն այդպես ել մնաց:

Ահա այդ սրիտնից եր ծնունդ առել յերկու հա-
րևանների անհաշուությունը:

Են դարձանն ել ետդեա վիճեցին — վերաօրեցին
իրար, յերկու սր խուով մնացին, իսկ յերրորդ որն Ա-
թենի կացնի, կամ ուրաղի սլատրօվանով հաշտվեց Գի-
զուլի հետ: Մեկ անդամ ել դրույցի մամանակ Գիզուլի
մի անդուռչը կատակից Աթեն վեր ցատկեց տեղեց ու
դարձով նրան:

— Արա, դե արի ու ասիլ մի... Բու համար մին
ա... ճրոս յա բուրդա, յեկ բաղդադադա... Համա իմ
քուլիտթը սարի սալոթր ա Ե... Յես վոնց կոյկերս
տամ կոյկոդին ու երխես ցամաք պահեմ...

— Յանի եղ ո՞ւմ դուռնի տակին ես ծուլ բլում, —
հանդիսս տոնով հարցրեց Գիզուլը:

— Ձե՛, յես իմ չորս կոյլը բերեմ քի պես լրթկո-
մի գարուն կոյի հետ խառնեմ...

— Հեշտնց Աթի, չափդ ճանաչի, եղ մին, մինն ել

մ'ւմ հաշիվն ես կոստաներ դառել, մեր պետութեան,
 թե՛ քու հուշակ Աբելի...

— Ի՞նչ աստիճանն ես... Տո քունն ե՛լ, Աբելին
 ե՛լ... Այս ասելով Աթին թքեց գեանին ու գուրս յն-
 հայ Գիդոյի տան շեմքից։

Այդ որմանից վերջնականապես կտրվեցին նրանց
 բոլոր հարեանական կապերը։

Անցան ամիսներ։

Ամեն առափոս, յերբ սազատաւոր լեռան յետեից
 կրակի շեղջ եր բացվում և ձյան հատիկների պես
 հոսվում եյին աստղերը, կոլխողի կալում գուռում եր
 արակատրն ու բռնում եր կալսիչը։ Ամառվա վերջին
 սրերն եյին։ Հեչանց Աթին վազուց հալաքել եր իր
 զայ ու կուտը և ցաք ու ցրիվ կիսասպասա գործերն
 եր կարգափոխում։ Նա մեկ-մեկ անցնում եր գյուղա-
 մեջ ու կանգ առնում կոլխողի կալի ծայրին։ Մարի
 պես բարձրացել եր խուրձերի դեղը, իսկ հանդից
 բեռնափորված սայլերը շարունակում եյին խուրձ
 անդափոխել։

— Այ թե մասիլ ա, հա՛... Խոսում եր իր մեջ Ա-
 թին, հետո վերցնում եր դեանից մի հասկ, խնամքով
 աղաղում ամբի մեջ, հաշվում հատիկներն ու նորից
 կալը դցում։

Այդ ժամերին բոլորն ել գրադված եյին լինում և
 վոչ վոք առանձին ուշադրութեան չեր դարձնում նրա
 վրա։ Մինչև Աթին կուղեր, գոր առատ բերքի մա-
 սին իրենից կարձիք ուղեն և ինքը զարմանք հայտ-
 նել։

Նա մոտենում եր կալսիչին, մանրագնին կերպով
 գիտում շարժիտը մասերն ու դուրսն որորում։

— Հր՛մ, գլուխը սրա հնարողի դուրսնա ա... Մերը
 չմեռնի փու... Վոնց ա ուշարի պես լավում...

— Ես են փոխառութեան հունարն և, Աթի ջեռի,
 Կն, վոր ստաջին տարին չգրվեցիր... Ժպտում եր

կոմսոմոյ Մեդրասին ու խուրճը յեղանկի ծայրն առնելով, թափում դշուժ կալսիչի գլուխը:

Մեկ որ էլ կոլխողի նախազահ Վասիլը Աթնի Հեռ յերկար գրուցելուց հետո դիմեց նրան:

— Եղ իբան կարդին Աթի... Ախր դու Հարադատ մարդ ես, կոլխողի գուռը քնդ Համար բաց և, խեր բլի, ի՞նչ ես մտածում... Սա Համաարածի դուռնէն չի, հիմի ուրիշ տեսակետով ա... Մի մտիկ արա շորս կողմդ, կոլխողիկնեքի նոր տները ծլում են սակոնների պես: Որ-որի ունևոր կյանք ենք ստեղծում, ունևոր... Գնա, Աթի ջան, կեդանդ հնա մասլահաթ արա ու հաշիվդ տես...

Աթնի Հեռ շատ-շատերն էլին գրուցել կոլխող դրոշելու մասին, բայց բոլորը քամու պես անցել էր նրա ականջի վրայով: Իսկ Վասիլ խոսքերը նա հարգեցոր Համարեց ու գլուխը կախեց:

Ծիշան ասած, Աթին վազուց եր Համոզվել, վոր կոլխողն աշխատող մարդի տեղն և, բայց խուսափում և անհարմար եր դուժ: Մեկ անդամ նույնիսկ ցանկացայ դիմումի պես մի բան դրել: Յերևաչից պահանջեց թուղթ ու մասախա, ծուռ ու մուռ տառերով շարեց շէն, Աթի Հեշյանս—ստեղան բոպեական գող զգաց, պատուտեց թուղթն ու դուրս դալով խորը շունչ քաշեց իր կալի ծայրին:

Այս բոլորը մի կողմ, բայց Վասիլի խոսքերն իսկապես լուրջ մաստանջության մեջ դրին Աթնին: Հենց այդ եր պատճառը, վոր նա տուն դալով նսակել եր թախտի ծայրին, մտտով շանդուժ եր ծնկի վրայի մածնի սպիտակ լաքեն ու մտածում, թե ինչ մեռով հայտնի կոլխող մտնելու մասդրությունն իր կնոջը նուբարին:

—Ձե, կնիկ, վերջապես սիսեց նա, —մամանակն անցավ... Բաշալ Գիդուլի Հեռ էլ խոսել չի լինում... Առաջ, թե տնայի Համար ասում էլի.՝ շճկերք, թե Գիդուլը գլուխը ըաց անե, արևը վախեց մեր կմտնի:

չաւնքի քայլայ կը, կարք դրանից եւ դրեկիցիւ Կոլխար-
պի մտակին կը նրա ջանք: Գողաք դնաց ատկի ատկ
յնկոսի ու կարք դլուխը բաց ա ման դալի: Սև, խու-
նուն մողերը բարձրացել են դէկին ու են գնդնած Գի-
դալն արևի պէս վաւճում ա... Հրեն իրեն համար եւ
նոր ասուն ա շինում...

Այս խոսակցութեան վրա ասն դուռը դողաց ու
նրա հետ եւ Աթին փոաները:

— Ըհը, բհը ասնն կա... լովեց մի բամբ ճայն ու
հասա ծուրքի մեջ թողիած Արելը մտայ ներս:

— Համեցեք, շիտիցեց Աթին, իսկ Նուրարը դը-
խաշորի ծայրը սեղմեց շուրթերի մեջ:

— Ոյմն քնում եք...

— Ձե, Արել, դա՛յ, ինչ քնելու վախան ա,—պա-
տասխանեց Աթին ու ծուրքի բարձերից մեկը դրեց
թախախն:

— Գևան անց եյի կենում, ասի մի տեսնեմ ինչ
կո, ինչ չկա... Հնչ դիտի, հարստացել կս մեր տղա,
լայնդ յես անում դաստութին անես... Ասենք, դու
յել յես մեղայոր, ժամանակը փչացալ...

Արելը 60-ն անց մարդ կը: Նրա լորձուճքաւ շուր-
թերի արանքից յերևում եյին անատամ լնդերը, իսկ
յերը փակում էր բերանը, թշերի վրա կարմիր բշակե-
նք եյին ուռչում և միրուքի մազերը ցցվում եյին
մացառի պէս: Խոսելացած ուներ Արելը, ջրաղացի
պէս մեկ վոր սիսեց, վերջացալ: Գոմեյի համբերու-
թյուն կը պէտք նրան լսելու համար: Մեկ անգամ Ա-
թին այնքան ծանձրացալ, վոր Արելի գեմքի կեճխանե-
րը, անկանոն փոսերը, դուրս ցցված քիթն ու միրու-
քը նմանեցրեց իրենց հանգամանքին:

Հետո նախատեց իրեն, վոր ալեարի պատիվը
փամսասակ և տալիս:

— Մեր տղա, ետը մի դալի խարար կմ իմա-
ցել... Ասում են նախդը շատու համար Բեդլար տղի

տղերանց ունեցած—լուսնեցածը վերդիր են արել ու են երկու որս շահուրս ա... խոսեց Աբելը:

Ճիշտ և, Աթին չհասկացալ շահուրս—ը, բայց նմանեցրեց շուտեցածն ըստին և լավ բան չգուշակեց:

— Այսինքն, Աբել դայ, վրոնց թե...

— Այսինքն դրանց տունը քանդվի... Պոսքս չորս պատի միջին մնա, ժամանակը փչացել ա... Այսինքն հալաքվիել պտին, բազար անիլ, մաքրատա ծախիլ պլատին կոմերն ու գոմը, փողը տանիլ, թող տիրոջ մեքը լաց բլի... Հսկացար, այսինքն տհենց...:

Նա մի սլահ լուս մնաց, հետո բարձրացրեց ունքերից մեկն ու դառը մպսալով շարունակեց.

— Հրմ, բաս նրա տղերանց դլուխը մեռած պտի բլի, վոր... Աբելը ծամծմեց վերջին խոսքերը:

Այս ամենը սարսափով լսեց Աթին, դլուխն որորեց, թշտեց կապտապտուն շուրթերի վրայի հաստ քեխերը, վորսնք կարծես դուրս ելին գալիս նրա հասպաղած քթի ուռնդերից: Բայց կար մի ավելի մտատանջ ճիճու, վոր նրա միտքը ծծում էր դեմեշի քթածակը մտած տղուկի պես: Աթին չեր ուղում, վոր Աբելն սկսի խոսել կոլխոյի մասին: Մեկ վոր պղտորելու չեր նրա միտքը, մեկ ևլ Աթին չեր կարողանալու անհաստանձ անել Աբելի խոսակցական ջրադադում: Բայց չեղավ, Աբելը շատ հեռվից սկսեց:

— Ասում են քու նավերի հողը կոլխոյի սահմանն ա բնկնում, դուդ մ...

— Ով դիտի... Ձեմլեն դեռ եկել չի...

— Ել ինչ ով դիտե, — քրթմնշաց Աբելը, կատկածով նայեց Աթնի իջեցրած աչքերին ու շարունակեց զրույցը, — դուդն ասած, կոլխոյը դեռ բան չի... համա դե պակասանի դեռ շատ կան... մին ևլ մի բանից խելքս բան չի կարում... Ախպեր ես ունեցողը կուլտի ա, վորտի վրա կանդնողը ուռնացած... Դե

Ենա հոյխոտն էլ թամբալանոց ա ելլի... Խոսքս չորս
 օրասի միջին մնա, ժամանակը փոխվել ա...

Եսպես յերկար խոսեցին հոյխոտից, Ճաղոնխայի
 հոյից, Հետո Աթին դուրս յեկալ Արեւի Հետ, ուղեկ-
 ցեց նրան մինչև հալի ծայրը: Լուսինը կարմրած
 դուրս յեկալ սարի յետեից, ու Աթին Նուբարին նմա-
 նեցրեց տաք թոնրի առաջ կանդնած: Հետո սարսուռ
 զգաց յուսնի շտապունած գեմքից ու կռվի ահը սըր-
 տում, տան յեմքից գլխիկոր մտալ ներս:

Այդ խոսակցությունից մի շարաթ անց շրջանա-
 յին ֆինրամնից մարդիկ յեկան և աճուրդի հանեցին
 Բեդլար աղի ունեցվածքը: Հեշանց Աթին չուզեց տե-
 նել այդ, հարևանի ելը վարձեց ու յրազացը զնաց՝
 թեև աշխարհի կարիք չուներ, նա գիշերը Նուբարից
 խմացալ, վար գյուղացիներից մի քանիսը դնել են
 մանր անասուններ, իսկ կռվներն ու դամբ կոլխոտն Ե
 վերցրել:

— Վասին ենգի՞ յեր... անմիջապես հարց տվեց
 Աթին ու սիրտը թարտաց:

— Կսլխոտի կոնոցը, նա ու մնել Քաշալ Գի-
 րոն էյին մեյդան եկել...

— Հա՛... անորոշ բացականչեց Աթին և աշխարհը
 տեղավարելիս հայհուցեց Բեդլար սողի տղաներին, վոր
 ուշացրել են պետության հարկը, իսկ ինքը ծանուցա-
 դիրն սասնալուց յերեք որ Հետո փակեց իր հաշիվնե-
 րը:

Յերբ աշնան սերն աշնան ծառի տերեւների պես
 մեկ-մեկ քամու բերանն էյին անցնում ու գորչանում
 էյին Հեռուները-գոմահանդի մատրինու ելցախի թփե-
 րի տակ դեռ բարձրանում եր սիզախաար, կաժապույն
 թումբերի վրա աճում եր գյողղակը,^{*)} դոմները նորոզ-

*) Աշնանը բուսնոց խոտ է:

վում էյին ու ժապավենածն ծուխ բաց թողնում իրենց նեղ յերթիկներէից :

Այդ որերին դոմաճանդում ամեն գիշեր քուլաքուլա ամպ եր չոքում՝ փափկութեամբ սքողում եր ժապենիներն ու ցախի թփերը : Ու առաջոտյան, յերբ ամպը յետ եր քաշվում, ցոյի ծանրութեանից գլուխն որսրում եր ծեղը-դոմաճանդի տախարածը գիտեր, վար փափկել են խտոն ու ծեղը, կալը հեշտութեամբ դլուխը կթաղի ցախի թփի սակ, խկ գոմեշը շորացած մասուրը՝ ծամնլիս սախտակ փրփուր կկաթնեցնի բերանից :

Ստապտափոր յետան ճախ ուսին գարշ սունկերի խմբի պես ծփարած դոմաճանդում աչք որերին միայն Հեշանց Աթին եր տրպտում սրն ի բուն : Ամեն դարնան նա մեխում եր դոմի գուռը, ցախի խուրճ դնում լիսածակերում : Հարկափոր փայտերն ու կաղնի հաստ տախտակները սալլով տեղադրութում եր դյուշ, հետո դոմի ճակտոնից մեխած յեղան գանդը խնամքով թաղում եր փեյնում՝ մի նշանափոր անդ ու տախարը սարը քշում :

Իսկ մյուս աշնանը դոմը կարգի յեր դցում, ամբողջ ձմեռը իր չայ շների ու անասունների հետ որերը մթնեցնում դոմաճանդում :

Ստապտափոր յետան ու գյուղի միջև Դալլու սարքն եր ու մի քանի յերկ բլուրներ : Դալլու սարի դոմաճանդին նայող դռչի վրայով քանի աշուն տեսալ - Աթին չգիտեր, միայն հիշում եր, վար տարիներ ստալ իր դոմի դռնից այնտեղի քարակույտերը, յիկ փլվածքներն ալելի շատ էյին յերկում ու սարի գլխից իջնում եր Քարափի կածանը : Իսկ այժմ ցախի ու ժապենու թփերն անարդել անկ են այնտեղ, թնձնու և բռնինու արմատները նույնիսկ ճեղքել են քարերը, բոյ քաշել, հետո մսխապույն տերեւներով ծածկել են քարերն ու Քարափի կածանը :

Վերջին տարիներս Աթին մենակ եր լինում դո-
մաճանդում: Նա շտի գիտեր, վոր իր հարեան դոմա-
տերերի մի մտար Հնուս լինելու պատճառով քանդել
և դոմերն ու մասեցրել գյուղին, իսկ մյուս մտար՝
կոխող և դրվել և անասուններս տեղափոխել համա-
նակուն դոմում:

Բայց այս աշխանս Աթին մենակ չմնաց: Յեւ ահա
թե ինչպիս: Մեկ անգամ նա դոմաճանդից գյուղ դնա-
լիս ծառայցամ շրջել Դոսյուս սարի ստորասը և վորտ-
չեց Քարափի կածանով բարձրանալ վեր: Նուրարն
աւղարկել եր տղային, վոր դիչերս գոմում մնա իսկ
Աթին գյուղն ու շորերս լվալու համար գյուղ դնա:
Ու յորս սուերս վայր ու վեր անելով Աթին իջնում եր
փոքրիկ ձորակը, դեռ մեծ ճամբին չհասած հիչեց
Նուրարին, իր փոքրիկ աղջկան ու շուս աուն հա-
նելու համար վճուց Քարափի կածանով բարձրանալ:
Այդպիս եր արեց: Կարեց մեծ ճանապարհը, քարքա-
րոս կածանի դիդդդդով անցամ ասաջ: Կածանի շուր-
ջը բուսած դախը ծառս եր լինում նրա շայն շալվա-
րից, ծոխտամ ճրխալուղի փեչերից, կամ պատուում
եր շորերս և կամ պակում ու նրա Հետ անցնում եր
տոաջ: Աթին մտադրաղ եր, ներքուսս սրախ ու շաս
դոմդոս եր բարձրանում վեր: Հանկարծ կածանի
վրս տարածվող սնձենու ճյուղը դիտամ նրա ճակա-
տին ու շանդուց: Աթին ուր ցամ դղաց: Կանդ ա-
ռամ, ճնոքով շոյափեց ճակատն ու մտաների վրա
արյուն տեսով: Արխալուղի փեչերով սրեց ճակատը
և դուշությամբ շարունակեց ճանապարհը: Աթին նոր
դղաց, վոր փոքրի ջլերը հողնել են, իսկ կածանի կե-
տր նոր և անցնում: Վարչեց մի փոքր շունչ տոնել:
Նասեց կածանի մոս, բունչնու սակ: Հետո մեկնեց
փոքրերն ու թիկունքը Հենեց ծառին: Նա ախշան եր
հողնել, վոր կարծես մի Հեկտար կարճ դարի Հնձած
իմեր:

— Մեր ապրուստն ել մի սՀենց կածան ա ելի,—

խոսեց ինքն իրեն, — գիշեր-ցերեկ շարշարում ենք ու ծերը ծերի չի գալի: Վարում ենք, ցանում, արտը հասցնում ու մին ել, կամ յերաշտն ա սանում, կամ կարհուտը... Համա ուրիշա կոլխողը... Մի արտը, վոր կարհուտը սանի, յերկու հանդի մասիլը ցալը կը ծածկեն... Մի խոսքով կոլխողն ել են ներքի դուռ ճամբնն ա... Խոսեց ու շարունակեց ճանապարհը: Դալյու սարի գլխից մեկ անդամ ել նայեց դամահանդին: Ուզեց ձեն տալ տղային, վոր շնորհն լոյ նայի, բայց դո՞՞՞ի առաջ մարդ չնկատելով ծածրակը քրեց ու ծածկից սարի յեակը: Գածանն աչքոյնս իջնում, նորից միանում եր ճանապարհին: Աթին նկատեց, վոր ճանապարհով ինչ վոր մարդիկ են գալիս զյուլից:

— Ովքեր կլինեն, — հարց տվեց իրեն և արագացրեց քայլերը: Վերջապես յերբ բախական մտակնել եր յեկվորնեքին, նկատեց, վոր կոլխողի տղերքն են:

— Բարի աջոգում, խեր ըլի...

— Խեր ա Աթի շեռի... Պատասխանեց նրանցից մեկն ու ժպտալով ավելացրեց, — ուզում ենք հարեյան դառնանք...

— Վոնց թե... Չարմացավ Աթին...

— Այ դիտի մեր բանը, — վրա բերեց մեկ ուրիշը, — նոր չինած դո՞՞՞ր հերիք չի անում... Ուզում ենք քու դո՞՞՞ի մտի ինդար աղի դո՞՞՞ր նորոգենք ու սուրտ՝ անասունների մի մտը ես ձմեռ կնդի տեղադրենք...

Աչքոյնս ել յեղալ:

Աթին շատ ուրախացավ, վոր հարեյան յեկալ, բայց տխրեց, յերբ կոլխողի դո՞՞՞ի տալարածը Գիզուլը դարձավ:

— Մեր իծանր իրար հետ հանդը չեն դնում, — սեց ու վորոյեց ինքնամիտք ապրել:

Ամին յերեկս Աթին կլթում եր ցամաքող կովերը, մի թառ կաթը գնում կրակին, հեծող դուրս դալով շալ

Հներից մեկը կապում էր գամի լիսաձակի մաս, մյուսը՝ դասն, փակում էր դուռն ու կրակի շուրջը թիկնելու մտածում աշխարհի մասին: Մտածում էր Աթին կոլխոպի աստա բերքի, Գիդուլի խուճուճ մաղերի, նոր տան մասին, հետո մեկ մեկ էլ հիշում էր կնոջ խոսքերը՝ «այ մարդ ոլորջից մահի արա, վորդի բարակա, թայ քնդի կարսի» — և չուս ու մուս էր գալիս անկանելի մտածմանքներից:

Կրակի վրայի կաթը թափում ու էր թշուղոյ կարում էր նրա մաքի թեյը:

★ ★ ★

Պատար գիշեր էր:

Սև շանչն էր մազիչները պոկեց դեմնից և ոգակ-ոգակ դալարվելով սաղաց ձայն ի վեր: Յերկրքում գտաղ ամոթ՝ մահաղբի տխու սուր և նրա ձայնից կարծես ցնցվեց Աթնի խարխուլ գամը: Չարագանդ ձիաճուրի լախախ պես փոխարկեց կայծակն ու պարեց վորտառ սարսուռի մաղելով գորշ գամահանդի վրա: Աթնի լիսաձակի մաս կապած չայ շունը ծմբաց անձրևի խուսը կաթիլներից և շարժվեց տեղում: Նրա վտար կողմի լիսաձակի թիթեղին, ու թիթեղը ծորորդայով ընկավ Բհար կովի պողին: Անձրևի կաթիլները բաց լիսաձակից աղմկով թափվում էին ցած, իսկ Աթին կծիկ գարձած ամբել էր բուխարու մաս: Նա ուղում էր դուրս գնալ, փակել լիսաձակը, բայց սիրա չէր անում: Աղիողորմ ձայնով կազկանձում էին կոլխոպի շները, նրանց ձայնի մեջ սարսուռի կար, սպաս մի բան:

— Գեյ ա եկել, — մտածեց Աթին:

Բայց փոշ, նա ճանաչում և դիտահաղբ:

Ու վզում էր քամին... Ինչ փոք բառաչ էր լսվում: Կարծես մի խուճուճ անասուններ Հոտոտում էին դեմնին թափված արյունի ու քարի մոլորակին:

Աթին սարսուռ ու զոռ Գուրբը, զոռ չերելույթին, մի բան էր կատարում:

Աթնի շներն իզգրում ձայնակցում էին կոլխոպի

չներին, Հետո կարծես միանդամից կատաղեցին: Մարս եյին լինում, ուղում եյին կարել կապերը:

Աթին մի պահ կորցրեց իրեն: Անիմաստ շարժումներ կատարեց դո՞՞՞՞ր խաղաբում: Հետո թափափեց իրեն, ինչն էլ չիմացալ ինչու՝ բացեց դուռն ու նետովեց դուրս: Անձրևի սառ ու հորդուն կաթիլներեց զգաստացալ, նայեց շորս բուրն ու փշաշաղկեց: Վերելում լույսի մի կարմիր շերտ մերթ ճեղքում եր խաղաբը, մերթ թաղնվում: Կարծես գեանից մի առասպելական հրեշ իր կարմիր լեզուն մեկնում եր վեր՝ շրջադարձի խաղաբը կյանելու համար: Աթին հասկացալ բուրբը: Վառվում եր կոխողի գամը: Նա շիտթիսած բաց թողեց իր շները, հովիտիան մի ահարկու ճիչ արձակելով սլացալ առաջ: Շները թողեցին նրան ու ազմուկով իջան ձորը: Աթին հասալ վառվող դո՞՞՞՞ր: Մարմնի ամբողջ թափով հըրեց դուռը: Գուռը կրնկահար յեղալ: Նա քառնեց մբածելու թաղիեց դո՞՞՞՞ր ծիսի և խաղաբի մեջ: Վառվում եր դո՞՞՞՞ր առաստաղն, ու կայծերը թափվում եյին ցած: Աթին կույրի նման խարխափելով ձեռքերը քսում եր դեանին, պտտերին: Ծուին ասեղի պես ծակում եր նրա թոքերը, խեղ կոկորդը սկսում եր օնդմիջել: Նա ընկալ ցած: Զախ ձեռքը կտրալ ինչ վոր շորի: Ծորի ուղղությամբ տարածեց ձեռքերն ու Գիդոլին համարյա քարշ տալով Հանեց դո՞՞՞՞ր: Իսկ առնասուճներն սառն ողի ազդեցության տակ խոտնվեցին իրար և միմիանց հրելով գիժեցին դուրս:

Անձրևը շարունակում եր դալ խլացուցիչ աղմուկով: Աթին հագիլ եր քարշ տալիս Գիդոլի անշունչացած մարմինն ու նրա անցած նանապարհով լեռնային առվի պես ջուրը հորդում եր ցած: Թաց շորերը լորենու հարթ կեղևի պես կպել եյին մարմնին, խեղ տեղող անձրևը քամու վայրագ պատշաճներից խուրճ խուրճ ապտակում եր նրա անսպաշտպան դեմքին: Աթին մի կերպ ներս մտալ իր դո՞՞՞՞ն ու Գիդոլին ցած

դրեց բուխարու ստաղ: Հետո հալիարեց դռան մտա-
 թափոված ցախը, լցրեց բուխարին: Յարևը բուխարեացար
 նարճատեց ու նրա բողբի մեջ Աթին Գիզուլի արնակո-
 լոյ շապկիւր տեսափ: Այդ ամենը յերազ թոխացին նը-
 բան: Վարձաշարը կարծես թուլացաւ, աչքերը մթնե-
 ցին դրսի խալարի պէս: Զգաց, փոք բնկնում և, ձեռ-
 ջըն ուղեց ճենեկ բուխարու դիւխարին, բայց չփոթ-
 փեց ու թաղեց կրակի մեջ: Յոյ՛ զգաց, Աչքերը
 գոսսաւացան: Այո, իր դամն և, Գիզուլը, իսկ Գիզուլի
 փիղն ու շապկիւր փողողիման են արշան մեջ: Աթին
 փերջրեց կացինն ու գիմեց դուրս:

Անձրևը գազարում եր աննկատ: Հետզհետե դար-
 շանում եր խալարն ու նշմարվում եյին շեանին լնա-
 ցած ջրերը: Իսկ շների ձայնը հեռից եր պալես,
 հեռի խալարի մութ ծալքերից: Յե՛վ կարծես չնն
 հաղում, այլ...

Աթին ի՞նչ իմանար, զգում են իրար թե՛...
 Ամայր զտուաց փերջին անգամ: Աթին շների ձայնի
 ուղղութիւնը նետայնց տաւ: Վազում եր Աթին, ո՞ւր,
 ինչն ել չգիտեր, միայն զգում եր, փոք ողեք և վա-
 դի, գտում եր Աթին ահանելի ձայնով, ու շալ շները
 կատաղում եյին նրա ձայնից:

Կանդ ասա՛վ Աթին մի պա՛հ և նկատեց, փոք շեղ-
 փել և շների ձայնի ուղղութիւնից: Փոխեց Հանա-
 պարճն ու նույն թափով շապկեց ստաղ: Ծները նրան
 նկատելով՝ թողեցին ինչ փոք սե բան և թուան ա-
 սաղ: Աթին մտաւեցոյ նրան: Մարդ ե՞ր այդ, քար,
 թե՛ հողաթուճք: Կծիկ դարձած ինչ փոք սե դուեդ
 թողվել եր ցեխի մեջ: Աթին փառքով հրեց և նոր նը-
 կատեց ծփն-ծփն դարձած շորը: Ռ՛ւմն եր այդ, նա
 իհարկե չիմացաւ, միայն զգաց, փոք առաջին վազող
 շալ շուներ թոնել և մեջքին, սուր ատամները թաղել
 յորի եջ, պոսկել տիրոջը, հետո հասել և մյուս շա-
 նը, դգել են շորը, իսկ տերը թողվել և խալարում:
 Աբախացա՛վ Աթին, բուխարեաց մտաւեցա՛վ ամեն ինչ:

Կարծես ցեխակոյու շորերը լըղու պիտ առնելին ու մանրամասն պատմելին այն, ինչ մուլթն եր, մուլթ գիշերի շար դարձադուլթուն:

★ ★ ★

Լուսոսցամ:

Ամպի ջուլաները վոչխարի կարկան հասի պես կծկվեցին ձորերի յերախներում: Հաս ու կենսա ծառերի տակ խումբ-խումբ հավաքված անասունները դիտիկոր, ականջները կախած, կիսախուռի աչքերով մնացել էին անշարժ: Յեակի մտաների վրա ճկուկ, մողմու նման փշաքաղվել ու պոչները սեղմել էին մոտների արանքում: Կոլխողի դոմի տեղ մի հաղածածկ մաս եր առաջացել, վորի ճեղքերից ծուլարնն ծուխ եր բարձրանում: Սարսափած շներից մեկը փախել եր դուռը, իսկ մյուսը հեռացել եր դոմից ու բըրբի վրա կաղկանձում եր: Միայն Ալինի շալ շներն էին յերկայն մեկնվել դոմի փակ դռան առաջ ու անհանգիստ հայացքով հսկում էին շուրջը: Նրանցից մեկը յերբեմն ցատկում եր տեղից, մոտենում գասնը, նստում պոչի վրա, անհանգիստ ճանկոտտում դուռը, հրում, ծմբում, սակայն դուռը դարձյալ մնում եր փակ:

★ ★ ★

Գյուղից դոմահանդ ձգվող ճանապարհի տիգմը թուշում եր սլացող ձիերի մոտների հետ, վորոնց առաջից հեղ ի հեղ մաղում եր մի շուն:

Ձիերի թաշից կպած մարդիկ ու վազող շունը հեռվից դիտողին սև դիժ կթվային, կամ նապաստակի յետևից սլացող ուրու: Գիշերոյա սեղալից կուտակված տիգմի մեղ դուռը ակոսների պես դժվում էին նրանց հեռքերը: Գոմահանդն յերևալու համար մնում եր մի կոնաձև բլուր: Եունը յետ եր մնում, սակայն աշխատում եր չթուլացնել իր վազքի թափը: Նրանք հասան բլրի ուտը և հաղիվ քաշեցին ձիերի սանձերը: Ձիերն անհանգիստ պտույտներ արին իրենց տե-

դերում, իսկ ձխափորների հայացքները մեխված մլացին գիմացի սարի ձախ ուսին, վորի վրա մի անսովոր փոս եր առաջացել:

Նրանք շփոթված մե քանի խոսք փոխանակեցին ու ձխափորներից մեկը անցավ առաջ, իսկ մյուսը՝ նույն նանապարհով շտապեց դյուղ:

Մի քանի փամ հետո գամահանդում անասելի իրաբանցում եր տիրում: Մարդիկ շեյին խոսում, խառնվում էյին իրար, հավաքվում խումբ-խումբ ու նորից ցրվում: Բայտրի աչքերի մեջ մի անխոս ցատում եր փայլում: Կտարեյ էյին Աթինի դոմի դուռն ու սառել մի դարհուրելի պատկերի առջև: Աթին մեջքը հենել եր պատին, դյուղը թուլացած իջեցրել հրճքին ու համարյա անշնչացել: Իսկ նրա ծնկան վրա՝ յերկու ավերի մեջ սառել եր Գիզուլի այլանդակված դեմքը: Արյունը լերդ-լերդ մակազել եր նրա շորերի վրա, շատ տեղ խառնվել ցեխին: Յերկուսն ել կարծես լող էյին ավել ցեխի մեջ:

— Ա խալխ, — բարձր ճչաց Արելը... ինչ եք մտորվել, ինչ եք չվարել... սել բերեք... սհե բան կլի...

Կոյիտղնիկներից մի քանիսը ձխափորված դիմեցին դյուղ:

Յերկու որ անրնդհատ Աթին կծկվում եր վերմակի տակ, անհանդիստ շուռ գալիս մի կողքից մյուսը, կոծաացնում ատամները, այլող ջերմության մեջ անորոշ բացահանչություններ անում: Յերբեմն ջղամդորեն վերմակը շարտում եր վրայից, ձեռքերը տարածում՝ կարծես ուզում եր վեր բարձրանալ: Նուբարն այդ բոպկներին շունչը պահած, լացակամած սպասում եր ահափոր բանի, և Աթին շուռ եր գալիս մյուս կողքին:

Յերբորդ որը միայն Աթին հանդիստ քնեց և յերբ

բացեց աչքերը, սարսափով նայեց շորս բուրբն ու կնոջից պահանջեց ցեխահոլով շորերը: Նուրարը մի պահ հանկարծակիի յեկավ, հետո հարեանի աղաչի միջոցով կանչեց Վասիլին: Վասիլը յերկար շմայեց Աթնի մոտ: Ծորիբի մասին կցկասուք տեղեկութիւններ ստանալով վերցրեց կոլխողնիկներէից մեկին ու ձրափորված շտապեցին դոմաճանդ:

Վնջ վոք շեր նկատել, Աթնի դոմի բուխարիկի մոտ դրված ցեխահոլով շորը: Վասիլն անմիջապէս վրա թռավ, վերցրեց այն, մի քանի անգամ շուռ ու մուռ տվեց, աղաղեց վրայի ցեխը և նոր տեսավ, վոր այդ այլանդակ զանգվածը մի ծվին-ծվին դարձած պինջակ է: Նա շտապեց գրպանները դանել, Յերկար փնտռելուց հետո, Վասիլը նկատեց, վոր դրպաններէից մեկի բերանը փակվել է շորացած ցեխի տակ: Մաքրեց ցեխն ու ձեռքը դրպանը տանելով, հանեց այնտեղից անձրևի ջրից մաշված, բաց մանիշակազույն թանաքով ծածկված մի թղթի կտոր: Թնամքով բացեց թուղթն ու ամբողջ մի յերեսից հարկով նշմարեց շորս բառ՝ «դիմում», «կողմերս», «զոմբս», «հույսով եմ»:

Վասիլը մի պահ քարացած մնաց: Հետո թղթի կտորը ջրածղորեն ջարդեց ափի մեջ ու դայրույթով կրկնեց:

— Նրանք են...

Ուրիշ ուժեր կարող են լինել, յեթև վոչ Բեզլար աղի աղաները, վորոնց կողմերն ու գոմք անուրդի ժամանակ ինչն ու Գիդոլն եյին վերցրել կալխողի համար:

Անցան որեր: Մի առափուս, յերբ կոլխողի գոթանները վարում ելին դորդաճև հովտն ու Հեշանց Աթին համայնական դաշտում շող եր տալիս աշնանացանի՝ վասկեհատ սերմը, միլլիտի և 3 միլլիթայի՝ որդակում Բեզլար աղի աղաները: դնում եյին շրջան:

Նրանց զնալուց մի քանի ու հետո կուլակ Արեւն ել
 ձերբակալվեց :

✱ ✱ ✱

Սոյորուժյուն եր, թե՛ սրաի ցանկություն, վոր
 Հեշանց Աթին իրիկնապահին կոյսոզի տալարն ուրթը
 բերելու ժամանակ նստում եր Սինամ ձորակի գլխին
 միտ նույն տեղը, ու հայացքը դրում Ահլու ձորի բե-
 րանը : Հեշանց Աթնին այնպես եր թվում, թե Գիւղոյն
 ել և նստել այդ նույն տեղը, յերբ հորթարած եր սա-
 բերում : Նստել և, նայել ձորին ու կլոր քարեր ե գլո-
 բել Սինամ ձորակով ցած :

Մտածում եր Աթին ու դալուկ մտապատկերները
 հաջորդում ելին իրար : Մերթ նրա աչքերի առաջ բաց-
 վում եր շրջանային ժողդատարանի դահլիճը, լեւի լե-
 ցան մասոսայով ու մեղադրական աթոռի վրա հերթով
 շարվում ելին Բեդլար աղի տղաներն ու Արելը : Մերթ
 հորիցանի ամպերի վրա դծվում եր Գիւղոյի ցեխակա-
 լոյ շապիկը՝ յերդ-լերդ մակաղած արյունով, ու դնու
 Աթնի տկանջին լսվում եր Բեդլար աղի տղայի խրո-
 պատ ձայնը .

— Հա... մենք... շաշութին եր ելի... Արել դա-
 յին մեղ ճամբից հանեց... մութն ընկնում եր, հա-
 տանք դոմերը... Գիւղոյին դուրս կանչեցինք... սաինք
 թե հանդիցն ենք դայիս... մի քիչ մնանք դոմում,
 մինչև անձրեր վտան ըլի... ելավ ելի...

Այսպես հիշում եր Հեշանց Աթին ու անզուտ
 դայրութով լցվում եր սիրտը :

ԳԱՆ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0045588

(104)

96
A $\frac{I}{8892}$ 5

ԳԻՆԸ
50
ԿՈՊ.

Բ. ՏԵՅՐԱՆՅԱՆ
ՏՐՈՓԱ ՍՈ ՏԿԱԸ

Ու արմանսոմ յազկե
ԻՅԼ. ԴԱՅ. „ՍՐՕԼԵՏԱՐ.“